

успіх. Саме його всесвітньо відома сьогодні «Мелодія» виконала завдання, яке поставив перед композитором режисер: створити музику, яка б втілила те, що через нав'язування ідеологічно правильного тлумачення сценарію не можна показати глядачеві.

Сьогодні лірико-трагічна, щемлива, виразно-експресивна «Мелодія мі-мінор», яка у звуковій відтворенні весь біль українського народу, є найчастіше виконуваним авторським твором М. Скорика. І від лютого 2022 р. цей твір набув нової значущості, вчергове ставши символом нашої незламності і жертвовності в боротьбі за майбутнє на провідних світових музичних сценах.

Р. Нікулін

ЕКСЦЕНТРИЧНИЙ ГЕРОЙ ЯК РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ «МАЛЕНЬКОЇ ЛЮДИНИ» В ІСТОРІЇ СВІТОВОГО КІНО

R. Nikulin

THE ECCENTRIC HERO AS A REPRESENTATION OF A "LITTLE MAN" IN THE HISTORY OF WORLD CINEMA

Архетип «маленької людини» посідає особливе місце в історії кіно. Це персонаж, який опиняється у світі, що значно перевищує його можливості, і змушений шукати власні способи виживання. У німому кіно цей образ став фундаментом ексцентричної комедії: Чарлі Чаплін, Бастер Кітон і Гарольд Ллойд вивели на екран героїв, які втілюють гідність, впертість і кмітливість, борючись із хаосом навколо. Саме цей тип героя — дивакуватого, наївного й водночас хороброго — формував емоційну основу для комедій ХХ ст. та залишається актуальним у сучасному кіно.

Німе кіно початку ХХ ст. створило унікальний тип персонажа, якого ми сьогодні називаємо ексцентричним героєм. Чаплінівський Бродяга — класичний приклад «маленької людини», що опиняється у великому світі, який його не приймає. Його мета — знайти любов, шматок хліба й місце під сонцем, але світ щоразу підкидає йому нові випробування: погоні, приниження, комічні непорозуміння.

Бастер Кітон створює схожий образ, але з іншою інтонацією: його герої мовчазні, майже стоїчні, вони не виражають емоцій навіть у найабсурдніших ситуаціях. Ця стриманість підсилює ефект комедії, адже зіткнення персонажа й ворожого світу виглядає ще контрастніше.

Гарольд Ллойд представляє «маленьку людину», яка прагне соціального успіху, але його шлях — це низка небезпечних, часом акробатичних пригод. Його сцена на хмарочосі у «Safety Last!» стала метафорою боротьби людини з величезним, механізованим містом.

З наукової точки зору, архетип «маленької людини» є драматургічною моделлю конфлікту «герой — обставини». Тут світ — це не лише тло, а й активний антагоніст, який створює перепони. Візуальна мова німого кіно підкреслювала масштаб цього конфлікту: маленька постать героя в кадрі протиставлялася великим декораціям фабрик, вулиць, машин.

Комічний ефект виникає з невідповідності можливостей героя і ситуацій, у які він потрапляє. Глядач, спостерігаючи за його боротьбою, відчуває катарсис — сміх тут стає способом подолання страху перед хаосом світу. Саме тому цей архетип так прижився й продовжує розвиватися в кінематографі.

У середині XX ст. «маленька людина» отримує нові виміри. Жак Таті створює свого Мосьє Юло — персонажа, який стає заручником технократичного суспільства. У «Playtime» він блукає в лабіринтах скла і металу, де все надто правильне й механізоване. Юло — спадкоємець Чапліна: він також не пристосований до світу, але, на відміну від Бродяги, який бореться, Юло радше розгублений і пасивний спостерігач.

Науково можна говорити про еволюцію акцентів: якщо герой Чапліна — це бунтар і виживальник, то герой Таті — це коментатор, який своїм існуванням оголює абсурдність соціальної системи.

Наприкінці XX ст. образ «маленької людини» відродився в персонажі Містера Біна, створеного Роуеном Аткінсоном. Бін — майже німий герой, який спілкується переважно мімікою і жестами, відсилаючи нас до традицій німого кіно. Його пригоди — це завжди конфлікт між його дитячою логікою й складним сучасним світом: магазини, готелі, лікарні — усюди він створює хаос. Важливо, що глядачі не сприймають його як антигероя, а радше як симпатичну аномалію, яка вивертає повсякденність назовні.

Психологічно Бін виконує ту ж саму функцію, що й Бродяга: він дає глядачеві можливість безкарно «порушити правила» і посміятися над строгими нормами цивілізації.

Архетип «маленької людини» завжди виконував роль соціального коментатора. Через його боротьбу або безпорадність кіно відображало глобальні теми: індустріалізацію, бюрократію, дегуманізацію міста, технологічну залежність.

Науковий аналіз показує, що ці персонажі дозволяють глядачу пережити колективний досвід тривоги перед світом, який швидко змінюється. Їхня смішна недолугість є терапевтичною — вона повертає людині відчуття контролю: якщо герой може впоратися (хоч і кумедним чином), то й глядач теж.

Отже, порівнюючи образи персонажів великих коміків, від німого кіно до сучасності, можна знайти як і відмінності, так і багато спільного, хоча ці герої існували в різний час і потрапляли у різні обставинах.

Чаплінівський Бродяга, Кітонівський мовчазний винахідник і Ллойдівський оптиміст — це три стовпи, на яких тримається архетип «маленької людини». Їхні персонажі — це не герої-надлюди, а звичайні люди, які змушені долати хаос міста, суспільства, механічного прогресу. Саме ця близькість до глядача зробила їх настільки популярними та впливовими.

Головний драматургічний конфлікт цих персонажів — це конфлікт «людина проти світу». Камера часто підкреслює мініатюрність героя в порівнянні з декораціями: величезні заводи, натовпи людей, автомобілі, які загрожують його існуванню. Це створює комічне напруження, яке розряджається через дотепність і акробатику персонажа.

У середині XX ст. Жак Таті із його Мосьє Юло зміщує акцент від боротьби до спостереження. Його герой розгублений у світі, який надто складний і раціональний, але ця розгубленість і є джерелом гумору. Таті пропонує глядачеві не лише посміятися, а й замислитися над тим, наскільки технології можуть відчужувати людину.

У наш час Роуен Аткінсон відродив німий тип ексцентричного героя у постмодерному ключі. Містер Бін — дитина у світі дорослих, його дії підривають

звичні соціальні коди. Він смішний і незручний, але саме це дозволяє глядачеві побачити повсякденність під іншим кутом.

Порівняльний аналіз героїв Чапліна — Таті — Аткинсона

Параметр	Чарлі Чаплін (Бродяга)	Жак Таті (Мосєє Юло)	Роуен Аткинсон (Містер Бін)
Основний конфлікт	Людина проти соціальної несправедливості та злиднів	Людина проти технократичного світу	Людина проти правил і норм повсякденного життя
Тип гумору	Суміш фарсу, сентиментальності та сатири	Спостережливий, іронічний, уповільнений	Абсурд, гротеск, ситуаційна комедія
Ставлення героя до світу	Активний бунтар і мрійник	Пасивний спостерігач, коментатор	Наївний провокатор, що створює хаос
Виразні засоби	Акробатика, міміка, емпатія глядача	Довгі плани, мінімум діалогів, візуальна композиція	Майже повна відсутність слів, гримаси, фізична комедія
Соціальний зміст	Критика класової нерівності	Рефлексія над індустріалізацією і бюрократією	Іронія над цивілізаційними ритуалами, «дитяча» критика суспільства
Емоційний ефект	Співчуття, катарсис, сміх крізь сльози	Легка меланхолія, усмішка спостерігача	Щирий сміх, відчуття безпечного бунту

Ця таблиця показує, що хоча герої відрізняються стилістично, вони продовжують спільну лінію — вони всі є символами «маленької людини», що намагається віднайти себе у світі, який постійно ставить її в кумедні, а іноді й трагічні ситуації.

Отже, ексцентричний герой-«маленька людина» залишається одним із найстійкіших архетипів кіномистецтва. Від Чапліна, Кітона і Ллойда до Таті та Аткинсона він еволюціонував, але не втратив своєї сутності — бути провідником глядача крізь абсурд і хаос сучасного світу. Його місія — нагадати, що навіть у найбезглуздіших обставинах можна зберегти людяність, гумор і внутрішню гідність. У цьому сенсі ексцентричний герой — це не лише комічний персонаж, а й філософський провідник, який допомагає глядачеві знайти баланс між серйозністю реальності та радістю існування.

Саме тому цей образ і сьогодні залишається актуальним, а його дослідження відкриває нові горизонти для розуміння соціальних і культурних процесів у кіно.